

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ КОРОЛІВСТВА НІДЕРЛАНДІВ

У статті здійснено аналіз особливостей реформування освітньої системи Нідерландів. Зазначено, що система освіти в Нідерландах характеризується демократичністю, відкритістю, доступністю, новаторством і складається із дошкільної освіти (центри піклування за дітьми, дитячі садки, приватні міні-дитячі садки в гостинній сім'ї); шкільної / середньої освіти: початкова шкільна освіта у віці 4-12 років; повна середня освіта у віці 12-18 років; вищої освіти (університети, політехнічні заклади вищої освіти та інститути міжнародної освіти).

Акцентовано увагу на тому, що дипломи всіх нідерландських університетів мають однакову цінність і визнаються іншими країнами, а ключовою особливістю професійної підготовки в університетах і вищих професійних закладах освіти Нідерландів є залучення студентів до проведення наукових досліджень. Зазначено, що організація професійної підготовки фахівців в університетах Нідерландів відбувається під впливом важливих перетворень, пов'язаних із Болонським процесом. Важливе значення для постійного вдосконалення професійної підготовки у сучасних університетах Нідерландів відіграє Голландсько-фламандська організація з акредитації.

Зазначено, що Нідерланди є світовим лідером щодо розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Визначено, що для системи освіти Нідерландів характерними є такі особливості, як: широка академічна свобода, багатоступенева модель педагогічної освіти, зокрема існує широкий спектр програм: *Bachelors Programmes* (з одержанням ступеня бакалавра); *Master Programmes* (з одержанням ступеня магістра); *Doctorate (Ph) Programmes* (наукова праця над докторською дисертацією) тощо; академічна гнучкість у виборі предметів; висока якість підготовки педагогічних кадрів, яка відповідає кращим світовим стандартам; система освіти децентралізована; цифровізація освітнього середовища (*Studielink, Canvas*); значна увага приділяється вивченню іноземних мов; можливість опанувати кілька спеціальностей; досконала система освітніх реєстрів; гарантування студентам можливості продовжити підготовку після отримання ступеню бакалавра шляхом пропонування їм магістерських програм без вступних випробувань, фокусування на вивченні фахових предметів; можливість вибору напряму професійної підготовки (наукова чи практична), вибір змісту навчальної програми; поєднання навчальної та науково-дослідної діяльності, цільова грантова державна фінансова підтримка професійної підготовки тощо.

Ключові слова: реформування освітньої системи, професійна підготовка фахівців, структура системи освіти, вища освіта, особливості системи освіти, наукові дослідження, сучасна університетська освіта, тенденції професійної підготовки вчителів, цифрове освітнє середовище, інформаційно-комунікаційні технології, Нідерланди.

Королівство Нідерланди – високорозвинена індустріальна країна з інтенсивним високопродуктивним сільським господарством у Західній Європі. Нідерланди є членом Європейського Союзу та відносяться до країн із високим рівнем освіченості, оскільки більше 60% його дорослого населення має повну вищу освіту [10]. Але незважаючи на високі рейтинги голландської освіти у міжнародних базах даних, Нідерланди продовжують її вдосконалювати. Відбувається це завдяки державній підтримці та розвитку педагогічної освіти, адже від якості підготовки вчителів залежить рівень фахової підготовки здобувачів освіти.

Питання якості освіти розглядають такі нідерландські науковці, як Ph. G. Altbach, Ch. Bleck, Д. Віленга (D. Wielenga), Р. Денгербостел (P. Dehnbostel), Дж. Денгерінк (J. J. Dengerink), Дж. Джалканен (Juha Jalkanen), Ф. Джансен (Febe Jansen), Р. Енггубер (R. Enggruber), Б. Костер (B. Koster), Д. Ло (D. Law), W. Миттер, М. Сноек (Marco Snoek), Я. ван Тартвійк (J. Van Tartwijk), М. Трефферс (Marieke Treffers), J. C. Walker, О. Фултон, К. Хемернес (K. Hammerness), Т. Нусен та ін., які досліджують проблеми і перспективи модернізації освіти у Нідерландах. Серед вітчизняних вчених, які висвітлюють питання розвитку освіти Нідерландів, виділяються дослідження К. Бойченко, М. Вишняк, Д. Дзвінчук, Л. Заяць, А. Колісніченко, Т. Кристопчук, Н. Лавриченко, Б. Мельниченко, А. Ржевської, С. Сисоевої, О. Струтинської, Г. Товканець та ін.

Система освіти в Нідерландах характеризується демократичністю, відкритістю, доступністю, новаторством. Ця країна на десятки років раніше від більшості європейських країн почала впроваджувати інноваційні підходи в організації освітньої системи, зокрема стосовно мовного питання в освіті.

Конституція Королівства Нідерландів гарантує право для будь-якої групи незалежно від її релігійного чи ідеологічного спрямування на засадах поваги до людської особистості засновувати навчальні заклади. Більшість закладів загальної середньої освіти в Нідерландах є приватними чи такими, що належать окремим громадам. Такі громади можуть бути як релігійними, так і індивідуальними до будь-яких релігій. У випадку вступу дитини до конфесійної (певної релігійної конфесії) школи батьки мають погодитися з програмою школи та особливостями організації навчального процесу, інакше школа може відмовити у прийомі. Лише третина шкіл в країні є державними. Незалежно від форми власності всі школи отримують фінансову підтримку від держави. Системою освіти в країні опікується Міністерство освіти, культури і науки.

Структура системи освіти у Нідерландах складається із:

– дошкільної освіти (центри піклування за дітьми, дитячі садки, приватні міні-дитячі садки в гостинній сім'ї) – віком від 2,5 до 5 років, тривалість навчання – на вибір батьків;

– *шкільної / середньої освіти*: початкова шкільна освіта у віці 4-12 років; повна середня освіта у віці 12-18 років у трьох типах шкіл: школи типу VWO – доуніверситетської підготовки (preuniversity education), тривалість навчання 6 років (з 12 до 17 років); школи типу HAVO – вищої допрофесійної підготовки або повної загальної середньої освіти (senior secondary education), тривалість навчання 5 років (з 12 до 16 років); школи типу VMWO – допрофесійної середньої підготовки, тривалість навчання 4 роки (з 12 до 15 років). Тип школи, в якому буде навчатися дитина після закінчення початкової школи, визначається з урахуванням здібностей та досягнень учнів у початковій школі, а також рекомендацій педагогів та психологів [8, с. 28-33]; середня освіта вищого шабля, що здійснюється в школах допрофесійної підготовки з 12 до 16 років (4 роки навчання); у старших загальноосвітніх школах з 12 до 17 років (5 років навчання); у школах доуніверситетської академічної підготовки віком від 12 до 18 років (6 років навчання). Варіанти освітньої траєкторії учня від 14 років: 1) допрофесійна середня освіта (тривалість 4 роки) 2) загальна середня освіта старших класів (тривалість 5 років) [14];

– *вищої освіти* (університети, політехнічні ЗВО та інститути міжнародної освіти).

У Королівстві Нідерландів запроваджені особливі вимоги до абітурієнтів, які полягають у тому, що, вступаючи до університету, вони мають закінчити середню школу доуніверситетської підготовки або мати документ про завершення навчання протягом року у закладі вищої професійної освіти. Іноземні студенти мають також можливість пройти повний курс навчання в одному з нідерландських ЗВО, однак для цього необхідно знати нідерландську мову. Для міжнародного навчання необхідний гарний рівень англійської мови. Для багатьох програм потрібно набрати на іспиті TOEFL не менше 550 балів.

Вища освіта в Нідерландах сягає своїми коренями в далеке минуле. Перший університет був заснований у Нідерландах у 1575 р. в м. Лейдені. Місцеві й закордонні фахівці відзначають високу якість навчання в нідерландських ЗВО. У Нідерландах ведеться моніторинг якості навчання, за допомогою якого здійснюється контроль за виконанням навчальними закладами країни відповідних міжнародних стандартів. У 2002 р. в Нідерландах прийнято закон «Про вищу освіту», відповідно до якого всі навчальні програми, пропоновані ЗВО, повинні відповідати спеціально розробленим критеріям. До застосування в навчальному процесі допускаються тільки ті програми, які пройшли успішну перевірку.

У Королівстві Нідерландів розрізняють *три типи ЗВО*: університети, політехнічні ЗВО та інститути міжнародної освіти. Університети спеціалізуються на викладанні гуманітарних наук і на проведенні наукових досліджень. Велика частина студентів, що закінчили університет, працюють у різних структурах, що займаються науковими пошуками. Політехнічні ЗВО у Нідерландах називають вищими школами (hogescholen) і готують фахівців широкого профілю для роботи в різних галузях економіки. У країні діє 55 вищих шкіл. Інститути міжнародної освіти (Institutes of International Education – IE) створені для навчання іноземних студентів. Перші такі інститути з'явилися в Нідерландах у 1950-х роках.

Навчання в університетах і закладах вищої освіти поділяється на два періоди. Перший період триває 3 роки. Закінчивши перший період, студенти здають іспит на бакалаврський ступінь. Другий період дозволяє протягом наступних 1-2 років навчання одержати ступінь Майстра.

У Королівстві Нідерландів багато інститутів (або вищих шкіл) післядипломної освіти (postgraduate) із широким спектром програм підвищення кваліфікації і можливістю одержання кандидатського або докторського ступенів. Тим, хто вирішив одержати освіту в Нідерландах, надана можливість вибрати одну з освітніх програм: національну, що ведеться мовою країни, і інтернаціональну – англійською мовою. Наводимо приклади освітніх програм: *Bachelors Programmes* (англомовні програми по деяких дисциплінах в університетах (3 роки) і професійних інститутах (4 роки) з одержанням ступеня бакалавра); *Master Programmes* (англомовні програми (1-2 роки) для дипломованих фахівців в університетах, професійних і міжнародних інститутах з одержанням ступеня магістра); *Advanced Master Programmes* (англомовні програми в університетах (1 рік) для магістрів з невеликим стажем роботи за спеціальністю з одержанням другого ступеня магістра); *Doctorate (Ph) Programmes* (наукова праця над докторською дисертацією для фахівців, які мають міжнародний ступінь магістра. Тривалість програми – 4 роки); *MBA (Master of Business Administration)* – престижна програма для фахівців. У Нідерландах існує 17 шкіл MBA.

Дипломи всіх нідерландських університетів мають однакову цінність і визнаються іншими країнами. Тому ЗВО підбирається не за його популярністю, а за тією спеціальністю, яку студент бажає одержати. Керівники місцевих фірм і компаній при прийомі фахівця на роботу в першу чергу звертають увагу на якість диплому про вищу освіту, а не на те, в якому навчальному закладі він отриманий. Для нідерландської освітньої моделі характерні наступність і взаємозв'язок усіх ланок навчання, що включає дві основні спадкоємні програми навчання: ступінь Бакалавр (undergraduate) і Майстер (graduate). Отримана освіта в Нідерландах відповідає кращим світовим стандартам, а дипломи слугують надійною гарантією успішного працевлаштування. Нідерландські університети відомі своїми прогресивними освітніми методиками і програмами, орієнтованими на практичну діяльність [5, с. 94-95].

Ключовою особливістю професійної підготовки в університетах і вищих професійних закладах освіти Нідерландів є залучення студентів до проведення наукових досліджень. На відміну від вищих професійних навчальних закладів в університетах Нідерландів здійснюються фундаментальні наукові дослідження, які забезпечуються державним фінансуванням; відбувається підготовка науковців-дослідників. Особливістю

академічної програми підготовки фахівців в університетах є те, що студент поряд зі знаннями з певної професійної галузі отримує класичну академічну освіту. Зазначені особливості дають підстави зробити висновок про збереження унікальності університетів у системі вищої освіти країни.

У Нідерландах існує два типи вищих закладів освіти: традиційні дослідницькі університети (Wetenschappelijk onderwijs (WO), наприклад, University of Groningen) та університети професійної освіти або політехнічні університети (Hoger beroepsonderwijs (HBO), наприклад, Hanze University of Applied Sciences Groningen). В університетах поєднуються навчання та академічні дослідження. З 1 вересня 2003 р. у країні впроваджено дворівневу систему вищої освіти: бакалавр, магістр (крім медичних наук).

Програми бакалаврів для традиційних дослідницьких університетів (WO) розраховані на 180 кредитів ECTS, для політехнічних університетів (HBO) – на 240 кредитів ECTS. Мінімальна кількість кредитів ECTS, необхідних для отримання ступеня магістра, складає 60 кредитів ECTS (як правило, для гуманітарних наук, економіки, соціальних наук і права). Магістерські програми у галузі природничих наук розраховані на 120 кредитів ECTS, а деякі інші програми тривають від 180 до 240 кредитів ECTS (наприклад, для медичних наук) [15, с. 14–15].

Організація професійної підготовки фахівців в університетах Нідерландів відбувається під впливом важливих перетворень, пов'язаних із Болонським процесом. Перехід на двоступеневу систему вищої освіти призвів до оновлення навчальних курсів та програм професійної підготовки. Ключовими особливостями професійної підготовки фахівців у сучасній системі університетської освіти є: гарантування студентам можливості продовжити професійну підготовку після отримання ступеню бакалавра шляхом пропонування їм магістерських програм без вступних випробувань; забезпечення внутрішньої академічної мобільності студентів за рахунок спеціальних перехідних підготовчих програм, які дають можливість змінити напрям підготовки під час вступу до магістратури, а також бакалаврам випускникам професійних ЗВО – вступити до дослідницької магістратури.

Важливе значення для постійного вдосконалення професійної підготовки у сучасних університетах Нідерландів відіграє Голландсько-фламандська організація з акредитації. Діяльність цієї організації спрямована на постійне підвищення якості освітнього процесу та зміцнення позицій університетської освіти Нідерландів у світі. Забезпечення єдності навчальної та науково-дослідної діяльності є характерною рисою професійної підготовки у нідерландських університетах, яка виявляється у використанні результатів наукових досліджень у навчальному процесі та активному залученні студентів до дослідницької діяльності на всіх етапах навчання.

Варто виділити поділ магістерських програм на академічні (професійні), дослідницькі та педагогічні з огляду на необхідність розмежування підготовки майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників, а також посилення практичної спрямованості академічних магістерських програм. Під час формування єдиного загальноєвропейського простору вищої освіти у Нідерландах було створено усі необхідні умови для забезпечення професійної та академічної мобільності. Основою цього процесу стала правова та організаційна підтримка іноземних студентів та науковців у Нідерландах і нідерландських студентів за кордоном, яку здійснює Нідерландська організація міжнародного співробітництва.

Державна фінансова підтримка професійної підготовки фахівців в університетах Нідерландів стала підґрунтям стабільного розвитку університетів та стимулом для їх постійного вдосконалення. Нові механізми виділення державних коштів ґрунтуються на результатах діяльності університетів та пов'язують фінансування з поточною та плановою результативністю, а саме: кількістю студентів, які вступили на перший курс, та кількістю виданих дипломів, а також успішністю науково-дослідної діяльності. За таких умов університети вимушені конкурувати за чисельність і продукувати кращі досягнення, щоб отримати фінансування.

Провідними тенденціями професійної підготовки фахівців щодо розвитку сучасної університетської освіти Нідерландів є: відповідність професійної підготовки фахівців в університетах Нідерландів вимогам загальноєвропейського простору вищої освіти; єдність навчальної та науково-дослідної діяльності у професійній підготовці в умовах університетів; забезпечення професійної та академічної мобільності в університетах та державна фінансова підтримка університетської професійної підготовки. Зазначені тенденції враховують процеси становлення університетської освіти, її розвиток та відповідають вимогам європейського простору освіти [4, с. 115–120].

У Королівстві Нідерландів велику відповідальність за якісну освіту педагогічних працівників покладено саме на університети. В основному вчителі навчаються в університетах прикладних наук, втім є педагогічні програми і в дослідницьких університетах, безпосереднє завдання яких – підготовка фахівців з різних галузей науки. Якість освіти здобувачів вищої освіти також пов'язана з відповідним професійним рівнем викладачів, який залежить від наявності належної та визнаної педагогічної кваліфікації. Донедавна ситуація відносно підготовки вчителів у Нідерландах була непростою через брак кваліфікованих педагогічних працівників. Так, наприклад, у середній освіті майже кожен п'ятий урок проводиться вчителями, які не є відповідно кваліфікованими [12].

Профспілки та організації роботодавців уклали угоду, за якою всі педагогічні працівники мають бути повністю кваліфіковані в рамках знань інноваційної програми. У програмах підготовки вчителів питання про успішність навчання виносяться на перше місце. Також значний вплив на якість підготовки має відмінність

у рівні кваліфікації випускників педагогічних спеціальностей різних навчальних закладів. Причиною виникнення розбіжностей у підготовці фахівців є академічна свобода навчальних закладів. Для покращення стану підготовки педагогічних працівників з 2016 року було розроблено план узгодження розбіжностей у програмах педагогічних спеціальностей [6, с. 67–73].

У Нідерландах партнерство між школами та освітніми закладами підготовки вчителів формують гарну освітню базу, підтримується урядом, у тому числі в рамках програми підготовки вчителів від Міністерства освіти, культури і науки. Роботодавці та галузеві організації у системі початкової, середньої та середньої професійної освіти висловили свої рекомендації щодо змін у підготовці педагогічних працівників. Серед основних кроків: зобов'язати 30 відсотків вчителів початкової освіти мати науковий ступінь hbo / магістр до 2020 року; зобов'язати 50 відсотків вчителів середньої освіти мати науковий ступінь hbo / магістр; створити більшу кількість тренувальних шкіл та здійснення більш інтенсивного керівництва за діяльністю недосвідчених вчителів; ефективніше адаптувати пропозицію професійно орієнтованого навчання для вчителів підготовчої та середньої професійної освіти; акцентувати увагу на пріоритетності володіння вчителями необхідними професійними компетенціями; розширювати спектр Вища освіта різних країн світу 130 професійно орієнтованих бакалаврів для задоволення змін у попиті на вчителів середньої професійної освіти; заохочувати інструкторів, які працюють як студенти вступного курсу МВО отримувати ступінь бакалавра [12].

У Королівстві Нідерландів ефективні консультації шкільної сфери стимулюють заклади освіти до розвитку нових професійних магістерських програм. Крім того, на удосконалення програм підготовки педагогічних працівників впливає пріоритетність компетентнісного підходу в освіті. Формування дидактичних компетентностей передбачає наступний перелік вимог до підготовки педагогічних працівників – це здатність: розробляти, проводити, оцінювати та адаптувати навчальні програми підготовки вчителів співпрацюючи з колегами; створювати відповідне навчальне середовище для стимулювання майбутніх учителів; урахувати особливості студентів, тобто здатність навчати студентів з різним рівнем сформованості професійних компетентностей; будувати зв'язки між освітніми аспектами та різними життєвими ситуаціями; роз'яснити та обговорити свої власні дидактичні рішення зі майбутніми вчителями; об'єктивно оцінювати учнів, зазначаючи їхній прогрес; стимулювати учнів до роздумів над своїм досвідом і самооцінкою власної відповідності педагогічній професії. Також важливим завданням для університетів прикладних наук і дослідницьких університетів є продовження роботи над удосконаленням основних та спеціальних навчальних кваліфікаційних програм на основі реалізації орієнтованої на майбутнє кадрової та освітньої політики, мета якої – постійна професіоналізація викладацького складу, що бере участь у підготовці майбутніх учителів [13].

У Нідерландах функціонують 36 університетів прикладних наук та 14 класичних університетів, 10 з яких з 1997 року започаткували власні коледжі, які діють як структурні академічні підрозділи. Професійну підготовку вчителів здійснюють переважно в університетах прикладних наук, проте окремі класичні університети пропонують програми, опанувавши які фахівці також можуть викладати іноземні мови. Заклади професійної освіти також пропонують програми з педагогічної освіти, але після їх завершення випускники мають право викладати лише у початковій школі. Якщо є потреба продовжити навчання, щоб мати більше можливостей для працевлаштування, то існують механізми трансферів між закладами освіти різних освітніх рівнів. У закладах вищої освіти Нідерландів згідно з Болонським процесом функціонує кредитно-модульна система оцінювання. Здобувачі вищої освіти накопичують необхідну кількість кредитів протягом навчального року або семестру за системою ECTS. У нідерландських університетах один кредит має 28 годин, тобто тривалість навчання протягом одного року дорівнює 42 тижням для накопичення 60 кредитів. У нідерландській педагогічній освіті базову підготовку забезпечують сталим переліком дисциплін, хоча є можливість опанувати і додаткові програми. Формами контролю у Нідерландах є іспити, тести, завдання, есе та портфоліо. Завдання та тести можуть бути також проміжними. Екзамени проводять у кінці кожного семестру і згідно з екзаменаційним розкладом [6, с. 32–40].

В умовах модернізації освіти здійснюється інтеграція університетів Нідерландів у загальноєвропейський освітній простір, вносяться зміни в освітнє законодавство. Освіта в Нідерландах здобула міжнародне визнання за систему навчання «problem-based learning». Університети пропонують понад 2100 програм навчання англійською мовою, а кожен десятий здобувач тут іноземець. Foundation (доуніверситетська підготовка) є не у всіх університетах. Абітурієнт заздалегідь має ознайомитись із переліком програм бакалаврату у ЗВО, на які доступні підготовчі програми. У разі успішного закінчення Foundation абітурієнт може претендувати на безумовне зарахування на перший курс бакалаврату. Ступінь бакалавра в Нідерландах можна отримати в університеті прикладних наук, коледж-університеті або в класичному університеті. Цікавим є досвід університетів прикладних наук та коледж-університетів, які мають велику академічну свободу, оскільки самостійно визначають зміст та структуру навчального плану. Наприклад, університети запровадили подвійні програми для філологів, на яких студенти навчаються, а потім переходять до практичної діяльності. Навчання у прикладних ЗВО спрямоване на підготовку здобувачів до практичної роботи. Програми забезпечують здобувачів практичними навичками та компетенціями. Це досягається завдяки обов'язковим стажуванням та проєктним заняттям. Дослідницькі класичні ЗВО пропонують широкий вибір міждисциплінарних гуманітарних програм. Мета науково-орієнтованих програм бакалаврату – підготовка здобувачів до подальшої освіти. Для цього акцент у навчанні робиться на академічні та наукові навички. Предмети

у навчальному плані можуть бути загальними та спеціалізованими. Після здобуття ступеня бакалавра здобувачі вступають до магістратури або починають працювати за фахом. Тобто вища освіта в Нідерландах має два напрями – науково орієнтований та професійно орієнтований.

Особливістю університетської освіти Нідерландів є відсутність поняття престижних університетів. Дипломи всіх нідерландських університетів мають однакову високу цінність, що забезпечується продуманою системою гарантування якості навчання. Ключовою особливістю професійної підготовки фахівців у сучасній системі університетської освіти Нідерландів, які можна було б застосувати в Україні, є гарантування студентам можливості продовжити підготовку в у своїй галузі після отримання ступеню бакалавра шляхом пропонування їм магістерських програм без вступних випробувань, можливість вибору напряму професійної підготовки (наукова чи практична), вибір змісту навчальної програми тощо. Ще однією особливістю нідерландських університетів є поєднання навчальної та науково-дослідної діяльності, яка виявляється у використанні результатів наукових досліджень у навчальному процесі та активному залученні здобувачів до дослідницької діяльності на всіх етапах навчання. Також важливою для здобувачів стала б цільова грантова державна фінансова підтримка професійної підготовки, яка в університетах Нідерландів стає підґрунтям стабільного розвитку університетів та стимулом для їх постійного вдосконалення. Механізми виділення державних коштів ґрунтуються на результатах діяльності університетів та пов'язують фінансування з поточною та плановою результативністю, а саме: кількістю здобувачів, які вступили на перший курс, кількістю виданих дипломів, а також успішністю науково-дослідної діяльності. За таких умов університети вимушені конкурувати за чисельність, якість і продукувати кращі досягнення, щоб отримати фінансування [1, с. 96–104].

Заслуговує на увагу процедура реєстрації абітурієнтів у ЗВО в Нідерландах, яка відбувається через загальнонаціональну систему Studielink. Система забезпечує загальне керівництво процесом подачі документів та зв'язок між ЗВО та абітурієнтом. Абітурієнти обов'язково надають свідоцтво/диплом про завершення попереднього рівня освіти. Після реєстрації у системі Studielink вони мають можливість обрати час та місце складання іспитів з географії, історії, наук про природу і технологій. Іспит проходить у формі комп'ютерного тесту з кожного предмета. На один предмет відводиться 90 хв та 60 запитань [16]. Результати іспиту є підставою для подальшого вступу до ЗВО. Проте, користуючись правом автономії університетів, вимоги до вступників на кожну окрему освітню програму можуть дещо відрізнятись.

В Університеті Амстердаму для організації ефективної співпраці між учасниками освітнього процесу створено цифрове середовище Canvas. До його складу входять: електронна пошта, платформа для вибору дисциплін, електронні курси, статті та завдання для виконання студентами. Таке цифрове середовище забезпечує студентів можливістю навчатися у змішаному та дистанційному форматах. Питання забезпечення якості вищої освіти регулюється «The Higher Education and Research Act». Контроль за зовнішнім забезпеченням якості освіти здійснюється нідерландсько-фландрійською організацією з акредитації (Netherlands-Flanders Accreditation Organisation (NVAO)) та освітнім інспектором. Освітній інспекторат відповідальний за контроль та нагляд за функціонуванням окремих ЗВО, системи освіти (відповідність нормативно-правовій базі) та системи акредитації. NVAO кожні 6 років здійснює зовнішній контроль за якістю окремих освітніх програм та освітнього процесу. Система контролю за внутрішнім забезпеченням якості освіти здійснюється ЗВО на постійній основі через безпосередню участь студентів в оцінці освітнього процесу засобами стандартизованих тестів, функціонування університетської бази даних із повною інформацією про студентів, успішність та рух контингенту тощо, в яку вбудовано функцію автоматичної візуалізації даних, та проходження всіма студентами щорічного загальнонаціонального опитування щодо задоволеності освітнім процесом [11].

Королівство Нідерланди є світовим лідером щодо розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Провідною установою, що здійснює оцінювання результатів навчання та займається розвитком проблем оцінювання є Центральний інститут з розробки тестів Нідерландів. Останнім часом процес складання випускних іспитів та підготовка до них, на чому наголошують експерти Cito, набула певних особливостей, що пов'язано з введенням карантину, спричиненого COVID-19. На базі Центрального інституту з розробки тестів Нідерландів створено нову онлайн-платформу «Підготовка до іспиту» («Leren voor het examen») і розроблено інструмент для підготовки випускного тестування «Екзаменаційний компас» («Examenkompas»). Оцінювання результатів навчальних досягнень у процесі дистанційного та змішаного навчання викликає труднощі як у учнів, так і у вчителів та вимагає підтримки процесу оцінювання. Для педагогів установою представлено інформаційні матеріали та інструменти. Вчителі мають можливість використати покрокову інструкцію «Побудувати тест у 6 кроків» («Toetsconstructie in 6 stappen») та створити тестову матрицю. Чеклист або контрольний список питань допоможе вчителю самостійно розробити ефективний тестовий інструмент, організувати й провести тестування учнів та інтерпретувати отримані результати. На етапі планування рекомендується використовувати інноваційну форму оцінювання – онлайн-прокторінг (online proctoring) – складання іспитів (тестів) дистанційно. При дистанційній формі оцінювання пропонується застосовувати загальні сучасні підходи до розробки дизайну користувачького інтерфейсу, графічного оформлення вебсторінки тесту, використовувати зрозумілу та відому, навіть менш досвідченим користувачам, навігацію, давати пояснення щодо функцій кнопок та чіткі інструкції користування ними тощо. Під час тестування учні мають бачити проміжну інформацію, наприклад: скільки завдань чи запитань залишилося

виконати, скільки є часу на їх виконання, чи можна пропустити завдання і виконати його пізніше, чи зберігаються попередні відповіді тощо. Вчителю рекомендують надати можливість учням заздалегідь попрактикуватися з тестом. На думку експертів Cito, процес розробки і запровадження тестів при дистанційному навчанні має певні переваги. У ході створення та використання тестів дистанційно формується електронний банк завдань та запитань, здійснюється спостереження за учнями дистанційно, застосовуються гнучкі форми питань та адаптивне тестування, відбувається автоматизоване оцінювання. Серед основних аспектів тестування дистанційно, що потребують додаткової уваги, нідерландські педагоги відносять застосування програмного забезпечення для розробки і проведення тестів, що вимагає певного часу для опанування та необхідність надійної системи захисту даних [3, с. 205-207].

У науково-дослідних університетах Королівства Нідерландів програми зосереджені на теоретичних аспектах дослідницької галузі та готують студентів до проведення незалежних досліджень. Ці заклади також надають ступінь бакалавра або магістра. У науково-дослідних університетах можна отримати ступінь доктора наук (PhD). Аналіз освітніх програм у дослідницьких університетах Нідерландів засвідчує, що на рівні бакалаврату серед педагогічних спеціальностей 1 % англійських освітніх програм і 99 % нідерландських. В інститутах прикладних наук 8 % бакалаврських програм англійські, а решта – нідерландські. Проте тенденція до впровадження англійського компонента в освітні програми тільки зростає. З метою реалізації цієї ініціативи університети пропонують систему «подвійний диплом»: університет – інститут прикладних наук у межах одного регіону [9].

Міністерство освіти, культури та науки Королівства Нідерландів (OCW) має два освітні реєстри (бази даних) із затвердженими навчальними програмами. Для вищої освіти (коледжів та університетів) – це Центральний реєстр навчальних програм вищої освіти (CROHO). А Центральний реєстр професійної підготовки (CREBO) призначений для подальшого навчання дітей, які отримали підготовчу професійну середню освіту. Існує три списки акредитованих навчальних закладів: 1) реєстр приватної середньої загальної середньої освіти (VAVO); 2) реєстр курсів (MBO); 3) реєстр програм вищої освіти. Окремих реєстрів для початкової та середньої освіти немає [7, с. 61].

Науковці виділяють такі *тенденції професійної підготовки вчителів* у Нідерландах: організація мультилінгвального навчання у ЗВО, фундаменталізація освітнього процесу, регіональна співпраця педагогічних ЗВО, цифровізація освітнього середовища, впровадження відбору вступників шляхом складання вступного іспиту, організація освітнього процесу на основі студентоцентрованого, дослідницького та практико-орієнтованого навчання, технологізація фахової підготовки вчителів, міждисциплінарна інтеграція у межах освітньої програми, студентоцентрованість системи внутрішнього забезпечення якості освіти. На основі аналізу систем професійної підготовки вчителів у країнах Бенілюксу та Україні дослідниками окреслено *три групи рекомендацій для оптимізації професійної підготовки студентів в Україні*: впровадження рекомендацій на нормативно-правовому (диверсифікація соціальних гарантій вчителів; розширення автономії ЗВО у частині відбору мотивованих вступників), організаційному (створення мережі асоціацій педагогічних ЗВО; комплексний підхід до диджиталізації процесу професійної підготовки вчителів) та змістово-технологічному (підвищення рівня фундаменталізації змісту професійної підготовки; подальша технологізація освітнього процесу) рівнях [2].

Отже, для системи освіти Королівства Нідерландів характерними є такі особливості: широка академічна свобода, багатоступенева модель педагогічної освіти, зокрема існує широкий спектр програм: Bachelors Programmes (з одержанням ступеня бакалавра); Master Programmes (з одержанням ступеня магістра); Doctorate (Ph) Programmes (наукова праця над докторською дисертацією) тощо; академічна гнучкість у виборі предметів; висока якість підготовки педагогічних кадрів, яка відповідає кращим світовим стандартам; система освіти децентралізована; цифровізація освітнього середовища (Studielink, Canvas); значна увага приділяється вивченню іноземних мов; можливість опанувати кілька спеціальностей; досконала система освітніх реєстрів; гарантування студентам можливості продовжити підготовку після отримання ступеню бакалавра шляхом пропонування їм магістерських програм без вступних випробувань, фокусування на вивченні фахових предметів; можливість вибору напряму професійної підготовки (наукова чи практична), вибір змісту навчальної програми; поєднання навчальної та науково-дослідної діяльності, цільова грантова державна фінансова підтримка професійної підготовки тощо. Урахування визначених особливостей розвитку освітньої системи Королівства Нідерландів у системі неперервної освіти України сприятиме її модернізації та входженню до Європейського Союзу.

Використана література:

1. Вишняк М. В. Досвід університетської освіти Нідерландів з підготовки фахівців-філологів (лінгвістів). *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 9 (14). С. 96-104. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9\(14\)-96-104](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9(14)-96-104).
2. Головатенко Т. Ю. Тенденції професійної підготовки вчителів початкової школи у закладах вищої освіти країн Бенілюксу : дис. ...докт. філософії / 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка. Київ, 2021. 294 с.
3. Гриценчук О. Дистанційне оцінювання у інформаційно-цифровому навчальному середовищі: досвід Нідерландів. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2021 : інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27-28 травня 2021 р.); за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С. 205-207. <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-205-206>.

4. Заяць Л. І. Інтеграція університетів Нідерландів у міжнародне освітнє середовище. *Педагогічний процес: теорія і практика* : зб. наук. праць. Київ : Едельвейс, 2014. Вип. 3. С. 115-120.
5. Зорочкіна Т. Підготовка вчителів початкової школи у розвинених країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 2 (61). С. 92-97.
6. Колісниченко А. Розвиток педагогічної освіти у Нідерландах як фактор впливу на рівень досягнень здобувачів освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи* : зб. наук. праць. 2019. Вип. 2. С. 67-73.
7. Пугачова М. В. Реєстри системи освіти в європейських країнах: корисний досвід для України. *Статистика України*. 2021. № 1. С. 58-68. URL: 10.31767/su.1(92)2021.01.06
8. Струтинська О. В. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів інформатики (на прикладі Нідерландів). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*: зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 18 (25). С. 28-33.
9. Hoe word ik leraar in het basisonderwijs?. 2021. *Rijksoverheid*. URL: <https://www.rijksoverheid.nl/>
10. OCDE. Education at a Glance. The OECD indicators. Paris: OECD. 2002. URL: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/educationataglance2002-home.htm>.
11. Quality assurance. 2021. University of Amsterdam. URL: <https://www.uva.nl/en/education/quality-of-education/results/results.html>
12. Progress in international reading literacy study: Data Repository. URL: <https://www.iea.nl/datatools/repository/pirls>.
13. Christiaan van den Berg, Margo Keizer. The value of knowledge: Strategic Agenda for Higher Education and Research 2015-2025. Ministry of Education, Culture and Science. 2015. 98 p.
14. The Structure of the European Education Systems 2019/20. 2019. URL: https://eurydice.org.pl/wpcontent/uploads/2019/10/the_structure_of_the_european_education_systems_2019_20.pdf.
15. Welcome to the University of Groningen : A guide for International Students. 2013. 56 p.
16. Toelatingstoetsen. Goed voorbereid naar de PABO. 2020. URL : <https://www.goedvoorbereidnaardepabo.nl/studenten/toelatingstoetsen/>

References:

1. Vyshniak M. V. (2022) Dosvid universytetskoï osvity Niderlandiv z pidhotovky fakhivtsiv-filolohiv (linhivistiv). [The experience of university education in the Netherlands in the training of philologist specialists (linguists)]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*. № 9 (14). S. 96-104. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9\(14\)-96-104](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9(14)-96-104). [in Ukrainian].
2. Holovatenko T. Yu. (2021) Tendentsii profesiinoï pidhotovky vchyteliv pochatkovoï shkoly u zakladakh vyshchoï osvity krain Beniliuksu. [Trends in professional training of primary school teachers in institutions of higher education in the Benelux countries] : dys. ...dokt. Filosofii / 011 Osvitni, pedahohichni nauky, haluz znan 01 Osvita/ Pedahohika. Kyiv. 294 s. [in Ukrainian].
3. Hrytsenchuk O. (2021) Dystantsiine otsiniuvannia u informatsiino-tsifrovomu navchalnomu seredovyshchi: dosvid Niderlandiv. [Distance assessment in an information and digital learning environment: the experience of the Netherlands]. *Pedahohichna komparatyvistyka i mizhnarodna osvita – 2021 : innovatsii v osviti v konteksti yevropeizatsii ta hlobalizatsii: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 27-28 travnia 2021 r.); za zah. red. O. I. Lokshynoi*. Ternopil : Krok. S. 205-207. <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-205-206>. [in Ukrainian].
4. Zaiats L. I. (2014) Intehratsiia universytetiv Niderlandiv u mizhnarodne osvittne seredovyshche. [Integration of the Netherlands universities into the international educational environment]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka* : zb. nauk. prats. Kyiv : Edelweis, 2014. Vyp. 3. S. 115-120. [in Ukrainian].
5. Zorochkina T. (2018) Pidhotovka vchyteliv pochatkovoï shkoly u rozvynenykh krainakh Yevropeiskoho Soiuzu. [Training of primary school teachers in the developed countries of the European Union]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlyns'koho. Pedahohichni nauky*. № 2 (61). S. 92-97. [in Ukrainian].
6. Kolisnichenko A. (2019) Rozvytok pedahohichnoï osvity u Niderlandakh yak faktor vplyvu na riven dosiahnen zdobuvachiv osvity. [The development of teacher education in the Netherlands as a factor influencing the level of achievement of education seekers]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoï shkoly*: zb. nauk. prats. Vyp. 2. S. 67-73. [in Ukrainian].
7. Puhachova M. V. (2021) Reiestry systemy osvity v yevropeiskykh krainakh: korysnyi dosvid dlia Ukrainy. [Registers of the education system in European countries: useful experience for Ukraine]. *Statystyka Ukrainy*. № . S. 58-68. URL : 10.31767/su.1(92)2021.01.06 [in Ukrainian].
8. Strutyńska O. V. (2016). Zarubizhnyi dosvid pidhotovky maibutnykh uchyteliv informatyky (na prykladі Niderlandiv). [Foreign experience of training future computer science teachers (on the example of the Netherlands)]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 2 : Kompiuterno-orientovani systemy navchannia* : zb. nauk. prats. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. Vyp. 18 (25). S. 28-33. [in Ukrainian].
9. Hoe word ik leraar in het basisonderwijs? [How do I become a primary school teacher?] (2021) *Rijksoverheid*. URL: <https://www.rijksoverheid.nl/> [in Netherlands].
10. OCDE. Education at a Glance. The OECD indicators (2002) Paris : OECD. URL: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/educationataglance2002-home.htm>.
11. Quality assurance (2021) University of Amsterdam. URL: <https://www.uva.nl/en/education/quality-of-education/results/results.html>
12. Progress in international reading literacy study : Data Repository. URL : <https://www.iea.nl/datatools/repository/pirls>.
13. Christiaan van den Berg, Margo Keizer (2015) The value of knowledge : Strategic Agenda for Higher Education and Research 2015-2025. Ministry of Education, Culture and Science. 2015. 98 p.
14. The Structure of the European Education Systems 2019/20 (2019) URL: https://eurydice.org.pl/wpcontent/uploads/2019/10/the_structure_of_the_european_education_systems_2019_20.pdf.
15. Welcome to the University of Groningen : A guide for International Students. (2013). 56 p.
16. Toelatingstoetsen. Goed voorbereid naar de PABO (2020) URL: <https://www.goedvoorbereidnaardepabo.nl/studenten/toelatingstoetsen/>

N. Onyshchenko. Features of the reform of the Netherlands education system

The article analyzes the features of reforming the educational system of the Netherlands. It is noted that the education system in the Netherlands is characterized by democracy, openness, accessibility, innovation and consists of preschool education (child care centers, kindergartens, private mini-kindergartens in a host family); school / secondary education: primary school education at the age of 4-12; complete secondary education at the age of 12-18 in three types of schools (universities, polytechnic institutions of higher education and institutes of international education). Attention is focused on the fact that the diplomas of all Dutch universities have the same value and are recognized by other countries, and the key feature of professional training in universities and higher professional educational institutions in the Netherlands is the involvement of students in conducting scientific research. It is noted that the organization of professional training of specialists in the universities of the Netherlands is under the influence of important transformations related to the Bologna process. The Dutch-Flemish Accreditation Organization plays an important role in the continuous improvement of professional training in modern universities in the Netherlands. It is noted that the Netherlands is a world leader in the development of information and communication technologies. It was determined that the following features are characteristic of the education system of the Netherlands: wide academic freedom, a multi-level model of pedagogical education, in particular, there is a wide range of programs: Bachelors Programs (with a bachelor's degree); Master Programs (with master's degree); Doctorate (Ph) Programs (scientific work on a doctoral dissertation), etc.; academic flexibility in choosing subjects; high quality of training of pedagogical personnel, which meets the best international standards; the education system is decentralized; digitization of the educational environment (Studielink, Canvas); considerable attention is paid to the study of foreign languages; the opportunity to master several specialties; perfect system of educational registers; guaranteeing students the opportunity to continue their training after obtaining a bachelor's degree by offering them master's programs without entrance exams, focusing on the study of professional subjects; the possibility of choosing the direction of professional training (scientific or practical), choosing the content of the educational program; combination of educational and research activities, targeted grant state financial support for professional training, etc.

Key words: educational system reform, professional training of specialists, structure of the education system, higher education, features of the education system, scientific research, modern university education, trends in professional training of teachers, digital educational environment, information and communication technologies, the Netherlands.

УДК 316.6

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.26>

Поник Ю. В.

**СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ВІЙСЬКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Стаття проводить глибокий аналіз процесу соціалізації у військовому контексті, досліджуючи способи, якими індивіди засвоюють та відтворюють соціальні норми, цінності та поведінкові патерни всередині військового середовища. В даному дослідженні розглядається вплив військового середовища на розвиток особистості, з акцентом на формуванні лідерських якостей, дисципліни та командної роботи. Аналіз показує, що строгі норми та високий рівень відповідальності у військовому житті сприяють зміцненню самодисципліни та вмінню ефективно працювати в команді. Також розглядається, як ці умови впливають на психологічну стійкість особистості, роблячи військовослужбовців більш здатними адаптуватися до стресових ситуацій і вирішувати складні завдання. Окрім цього, аналізуються складнощі адаптації до цивільного життя після завершення військової служби, включаючи емоційні та психологічні виклики. Емоційні та психологічні виклики, з якими стикаються військовослужбовці, є складною та багатогранною проблематикою. Це включає в себе різноманітні аспекти, такі як стрес та травми, що виникають у бойових умовах, розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР), а також емоційну відсутність і відчуження від сім'ї, друзів та суспільства. Ці проблеми можуть ускладнювати адаптацію до цивільного життя після демобілізації, викликаючи додаткові виклики в особистих та професійних сферах. Часто військовослужбовці відчувають недостатнє суспільне розуміння та підтримку, що може поглиблювати відчуття ізоляції та самотності. Стаття також підкреслює важливість підтримки та доступу до ресурсів для військовослужбовців. Значна увага приділяється дослідженню впливу військової ідентичності на особистісний розвиток, враховуючи етичні та моральні аспекти. Автори визначають ключові напрямки для подальших досліджень, які допоможуть глибше зрозуміти динаміку соціалізації в військовому середовищі, включаючи вплив культурних факторів та індивідуальних особливостей на адаптаційні процеси. Вони також підкреслюють необхідність комплексного підходу до вирішення виявлених проблем, який би об'єднував психологічні, соціальні та структурні перспективи, забезпечуючи більш всебічне розуміння впливу військової служби на особистість.

Ключові слова: соціалізація, особистість, військове середовище, лідерство, психологічна стійкість, соціальна адаптація, військовослужбовець, особистісний розвиток.

Соціалізація особистості у військовому середовищі стикається з викликами та перспективами, що суттєво впливають на розвиток індивіда. Військове середовище, з його строгою дисципліною, ієрархічною структурою та високим рівнем стресу, формує особливі цінності, поведінкові норми та соціальні навички,